

toată lumea iubește teatrul

Despre o categorie stilistică

Spectacolul respectiv, văzut cu multă vreme în urmă, mi-a produs o minie alergică, care, cu vremea, s-a preschimbat în melancolie comprehensivă și, în cele din urmă, într-o milă blajină amestecată, totuși, cu un dispreț blind. **Atitudinea** autorului făcea parte dintr-o categorie stilistică foarte răspândită care poate fi întâlnită nu numai în artă. Fiindcă mi-a amintit, pe de o parte, de imaginea unei neveste de pescar din Delta venită la căminul cultural într-o somptuoasă... blană artificială, iar pe de alta, de **automobilele din bucăți** care circulau în urmă cu două decenii pe șosele: portbagajul purta semnul distinctiv al Opelului, caroseria era de Volgă demodată, iar pe capotă apărea sfidător cercul cu trei segmente al Mercedesului, dar pe atunci termenul **kitch** nu pătrunsese în limbă...

Cînd, într-un spectacol montat la București, recunoști „ceva” din Fellini, „ceva” din experimentele laboratorului de la Wrocław și iarăși alianța teatrului cu ciroul și unda obsedantă de baroc universalizat, sentimentul de **déjà vu**, **déjà connu** poate produce două reacții: una de epatare, dar de epatare a insuficienței spirituale, a lipsei de personalitate; și alta — de respingere și mîhnire miloasă, fiindcă numai un om care trăiește în confuzie de planuri poate să bea molan turnat dintr-o sticlă de Remy Martin. Autoiluzionarea, acceptarea, a-desea jubilantă, a formulei „bon pour l'Orient” are rădăcini mai vechi și decurge din mentalitatea că investind puțin poți obține mult.

Ce vreau să spun? Influențele sînt o realitate incontestabilă. Romanul, nuvela, sonetul sau eseu (altădată se socotea: **essay** ori **essai**) au pătruns și ele, însă au pătruns ca **forme**, care nu puteau fi umplute decît cu un anume conținut, spre deosebire de tăiere sau de costumele la două rînduri care au fost adoptate ca **atare** (tel quel). De aici și deosebirea dintre modă, comerț și... artă.

Pentru un artist, fie el scriitor sau regizor, o formulă stilistică, născută **organic**, în chinurile făcerii, de mintea unui om — unul singur — în anumite împrejurări și într-o epocă dată; o formulă stilistică, deci, nu poate oferi altuia decît sugestii fecundante sau, încă și mai bine, îi poate oferi prilejul unei replici născute la fel de **organic** ca și prima. Camil Petrescu a crezut că Mitică Popescu e **altfel** decît l-a văzut Caragiale iar Dostoievski a perceput **altceva** decît Zola sau Maupassant în tipologia — rusă — a Soniei sau a Grușenkăi.

Dar pentru o asemenea reacție este nevoie de personalitate, de răbdare, de încredere în tine însuși și în aceia căroră li te adresezi. Altminteri faci **gazetărie**, pur și simplu gazetărie în artă: fie în teatru, poezie sau în roman. Adaptezi o viziune regizorală sau o formulă romanească de ultimă oră — sau de penultimă — și epatezi, ignorînd sau trecînd cu bună știință peste faptul că un stil sau o manieră transplantată într-o altă climă, în alte condiții și alte împrejurări, produce un efect cel puțin hilar. Cîte fațade à la Palladio nu am văzut în vechi mahalale din București răsfrîindu-se printre oțetari, corcoduși și salcîmi!

...S-ar putea întocmi — și poate o voi schița odată — o hartă a influențelor stilistice și a manierelor neasimilate; o topografie a artistului-gazetar: de neuitat sînt romanele în care muncitorii sînt „**șolohovieni**” și personajele vorbesc cu „**tăicuță**” și „**băi frate**”, și la fel de inubiliabili sînt eroii hemingway-eni, din anii '60, care de cum intră într-o casă cer intempestiv de băut; și iarăși de neuitat prin melancolia documentară pe care o **însipără** sînt angoasații sartrieni, insomniacii salingerieni, buimăciții camusieni și așa mai departe. E nevoie și de „**contribuția**” lor. Ei, cu suverana lor siguranță de sine, întrețin atmosfera cu glume sau gravități de suprafață pînă sosesc la petrecere invitații de onoare și de reală dimensiune. Dar și acești zglobii animatori, dacă ar avea puțină voință, răbdare și supunere la obiect, ar ajunge pînă la identitatea lor și ar reuși să formuleze ceva, dacă nu original, măcar autentic.

În definitiv, e omeneste să compilezi un cocktail stilistic din ceea ce ai văzut în fugă, consemnat și nelîmpezit, și pe coasta teatrală a Californiei, și în peliculele lui Fellini și oriunde. E omenesc, dar este și **penibil**. Fiindcă aceia care sînt din aceeași croială cu tine și care se inflamează azi făcîndu-ți tapaj, mâine te vor părăsi pentru a se atașa de o altă

manieră, și aceasta nu la infinit, ci până va apărea regizorul sau romancierul de reală personalitate care va mătura cu un singur gest soluțiile de antrac și inter-regn. Fanarea spirituală este încă și mai necrutătoare decât perimarea fizică.

Dan CIACHIR

Marea pictură este decor dramatic

— Stimate Radu Negru, aspectul monografic al scrisului dumneavoastră este în primul rînd sub imperatiile Sintezelor, așa încît, vă rog, citeva apropieri între teatru și artele plastice, apropieri care știu că vă preocupă.

— Nu mi-l inchipui pe Hamlet jucat într-o bucătărie tiroleză, nici pe Hagi Tudose trăgînd mița de coadă într-un palat baroc, deși ambele desfășurări de imagini sunt posibile și chiar filmice, dacă regia ar conveni cu scenografia să dea o asemenea întorsătură stranie spectacolelor pe care, să o recunoaștem, ne-am obișnuit, dogmatic, să le vedem, să le imaginăm și chiar să le visăm într-o ambianță adecvată textului inițial și epocii în care s-au născut. Dar oare clasicii nu sunt clasici, tocmai pentru că își păstrează valabilitatea oricînd și oriunde?

La un sfîrșit de secol vizual, prin excelență vizual, cînd informația ne vine mai mult de 90% prin intermediul ochilor, ajutați de telescoape, microscopice (nu numai de ochelari), ecrane mari și mici, lecturi dirijate și decodificate prin microprocesoare sau ... toți, sau aproape toți ne-am obișnuit să citim sensurile și semnificațiile picturii ca decor, ca ornament, ca scenografie a dramelor, a tragediilor sau comedilor la care participăm prin implicare. De ce am pretinde tocmai teatrului să renunțe la puterea de sugestie, la descoperirea (dincînd de reprezentarea directă) acelor înțelesuri, adesea contradictorii, sau în raport de negație cu prima intenție sau cu prima lectură, a textului dramatic?

Oare creația în genere, chiar cea tehnică, filosofică, politică, etică, nu s-au văzut modificate din rădăcini, schimbîndu-și unghiul, direcția chiar cu o sută optzeci de grade în acest contorsionat secol al răsturnării și reazășării tuturor valorilor umane? Dacă realitatea s-a întrecut pe sine în fantezie, ar fi nefi-

resc, nu numai absurd (absurdul este cea parte a existenței pe care în mod dramatic, tragic, nu o sesizăm ca realitate, pentru că ne rămîne ascunsă în autenticitatea ei, ca lucru în sine, surprinzător, terifiant, în momentul impactului), să lăsăm teatrul într-o zonă de senină, logic conformă și liniștită reprezentare a intențiilor și textelor prime, realizabile perfect. Decorul natural, interiorul convențional... Ce amintiri desuete și neadevurate!

— Sub semnul filosofico-estetic există, de fapt, aceste iniuriiri, aceste structuri dramatice...

— Cred că pictura și arhitectura contemporană, parte a filosofiei și poeziei ca putere de premoniție, sesizare și obiectivare a stărilor caracteristice socialului în devenire, au un incontestabil drept la rostirea dramatică. Decorul, costumele Picasso pentru o dramă de război al dollea mondial, precum s-a dovedit Marc Chagall un proroc și un adevărat magician prin pictura decorului la Opera franceză, în deceniile 6—7, devin părți componente obligatorii ale culturii teatrale, cum baielele trupei lui Diaghilev, dansul lui Nijinski pe muzica lui Stravinski, apoi Prokofiev, nu mai pot fi revăzute decât în fantasticul decor al lui Bakst. Păstrînd proporțiile, la nivel de echivalență, nu mai prejos, fără reticențe și timidități provinciale, am imaginat și am scris despre un mare spectacol Oedip (pe muzică de George Enescu sau doar pe o scenografie din ritmurile lui, cu David Ohanesian sau cu un mim) într-un decor total alcătuit din porțile infernale ale marelui sculptor Ovidiu Măteș, din zborurile lui cu anipi de lemn. Cred și acum că laurii unui asemenea spectacol-film, videoramă, ar fi universal, pentru că substanța și tensiunea obținute astfel sînt de o valoare fără egal. Am văzut, nu demult, la Botoșani, o admirabilă actniță, Adam Erzsébet, recitînd Eminescu, la el acasă, într-un decor de Viorel Mărginean, care adusesse zborul de păsări de pe dealurile Cenadului și de la Alba Iulia în jurul Ipoteștilor. Viziune de efect sonor și cromatic. De ce nu un Creangă jucat în decor total de mare iconar cum ar fi Dimitrie Gavrilău sau Ioan Vrăneanu?

Marea pictură este decor dramatic. Ne vom convinge cu timpul.

Dialog realizat de
Ioan VIERU